

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

№ 1

София, 7 юни 2016 г.

**Върховният касационен съд на Република България, ОБЩО СЪБРАНИЕ
НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ** в съдебно заседание на двадесет и шести май
през две хиляди и шестнадесета година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ПАВЛИНА ПАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ТАТЯНА КЪНЧЕВА, ВЕРОНИКА ИМОВА, КАПКА КОСТОВА

ЧЛЕНОВЕ:

ПЛАМЕН ТОМОВ	ДАНИЕЛА АТАНАСОВА
ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА	БИСЕР ТРОЯНОВ
КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ	ГАЛИНА ЗАХАРОВА
РУЖЕНА КЕРАНОВА	КРАСИМИР ШЕКЕРДЖИЕВ
ЕЛЕНА АВДЕВА	РУМЕН ПЕТРОВ
НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ	СПАС ИВАНЧЕВ
БИЛЯНА ЧОЧЕВА	АНТОАНЕТА ДАНОВА
ЦВЕТИНКА ПАШКУНОВА	ЛАДА ПАУНОВА
БЛАГА ИВАНОВА	ГАЛИНА ТОНЕВА
ЖАНИНА НАЧЕВА	МАЯ ЦОНЕВА
СЕВДАЛИН МАВРОВ	ВАЛЯ РУШАНОВА
ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА	КРАСИМИРА МЕДАРОВА

с участието на секретаря Кристина Павлова
сложи на разглеждане тълкувателно дело № 1 по описа за 2016 година, докладвано от
съдия **ГАЛИНА ТОНЕВА**

На основание чл.125, вр.чл.124, ал.1, т.1, пр.1 от Закона за съдебната власт
председателят на Върховния касационен съд на Република България (ВКС) е поискал
общото събрание на наказателната колегия (ОСНК) да постанови тълкувателно
решение по повод констатирана противоречива практика на съдилищата по прилагане
на чл.343в, ал.2 от НК в случаите, когато наказателното постановление за
санкциониране на деца по административен ред за управление на моторно превозно
средство без съответно свидетелство за управление е връчено по реда на чл.58, ал.2 от
ЗАНН.

В искането е формулиран следният въпрос:

Осъществява ли се от субективна страна съставът на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК в случаите, когато наказателното постановление за санкциониране на дееца по административен ред за управление на моторно превозно средство без съответно свидетелство за управление е връчено по реда на чл.58, ал.2 от ЗАНН?

Общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд в съответствие с правомощията си по чл.124, ал.1, т.1 от Закона за съдебната власт, за да се произнесе, взе предвид следното:

В искането на председателя на ВКС е очертана противоречива и неправилна съдебна практика по посочения въпрос, изискваща уеднаквяването ѝ по тълкувателен път. Различните становища са многообразни, но условно могат да бъдат обособени в две основни групи:

Първата от тях приема, че фикцията по чл.58, ал.2 от ЗАНН не е достатъчна да обоснове субективната страна на състава на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК. В тази основна група могат да бъдат разграничени две подгрупи.

Водещото схващане в първата подгрупа е, че законовата фикция по чл.58, ал.2 от ЗАНН е приложима единствено в рамките на административнонаказателната процедура, като е недопустимо нейното приложно поле да се разширява и по отношение на наказателното производство. Влязлото в сила наказателно постановление е фактическо обстоятелство, което принадлежи към състава на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК, поради което трябва да бъде несъмнено известно на дееца, за да бъде ангажирана наказателната му отговорност от обективна и субективна страна, а това може да бъде постигнато единствено чрез връчването му лично срещу подпис.

Втората подгрупа се обединява около тезата, че фикцията по чл.58, ал.2 от ЗАНН не може да се използва в наказателния процес за установяване субективната страна на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК, която подлежи на доказване с всички допустими доказателства и доказателствени средства в рамките на наказателното производство. Съгласно това разбиране влязлото в сила наказателно постановление е елемент от обективната страна на състава на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК, който може да се приеме за установен по силата на законовата фикция на чл.58, ал.2 от ЗАНН. Последната обаче не може да обоснове съзнаването на този факт от дееца, което като елемент на обсъждания престъпен състав от субективна страна е включено в предмета на доказване по чл.102 от НПК и подлежи на установяване чрез всички допустими доказателства и доказателствени средства.

Втората основна група становища приемат, че фикцията по чл.58, ал.2 от ЗАНН е достатъчна да обоснове субективната страна на състава на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК. В нея също могат да бъдат разграничени две подгрупи.

В становищата от първата подгрупа е залегнала тезата, че връчването на наказателното постановление по реда на чл.58, ал.2 от ЗАНН е достатъчно да обоснове субективната страна на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК. Според това виждане процедурата по чл.58, ал.2 от ЗАНН е създадена за целите на административнонаказателното производство, но последиците от нея обуславят и наказателната отговорност по НК. Този ефект се дължи на бланкетния характер на нормата на чл.343в, ал.2 от НК, съдържанието на която се запълва с последиците от реализираната по ЗАНН административнонаказателна отговорност.

Становищата от втората подгрупа застъпват позиция, че фикцията по чл.58, ал.2 от ЗАНН може да обоснове субективната страна на състава на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК, но след изследване редовността на процедурата по връчване на наказателното постановление по този ред. В случаите, когато се установи, че същата е незаконосъобразно приложена, подсъдимият следва да бъде признат за невиновен поради липса на субективна страна и/или на елемент от обективната страна на обсъждания състав на престъпление в зависимост от конкретните факти по делото. Според една част от становищата в тази подгрупа опорочаването на процедурата по чл.58, ал.2 от ЗАНН изключва влизането в сила на наказателното постановление, което обуславя обективна несъставомерност на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК, а това обезсмисля изясняването на елементите от субективна страна на същото. Според друга част при установяване на уважителни причини, поради които деецът не е бил намерен на посочения от него адрес и не е уведомил административнонаказващия орган за нов такъв, субективната страна на състава на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК не е осъществена. Тази теза се основава на разбирането, че специалното правило по чл.58, ал.2 от ЗАНН за връчване на книжа е създадено, за да уеднакви последиците на неприсъственото връчване с извършеното лично връчване на наказателното постановление на нарушителя, но само когато той е напуснал или не е намерен на посочения от него адрес, на който е следвало да бъде осъществено връчването, без да уведоми административнонаказващия орган за новия си адрес. За да настъпят обаче правните последици от прилагането на тази процедура, съдът следва да установи нейната законосъобразност. Спазването на условията за валидност на процедурата по чл.58, ал.2 от ЗАНН е част от предмета на доказване в наказателното производство за престъплението по чл.343в, ал.2 от НК.

Независимо от разнопосочността на изложените тези, в преобладаващата част от тях се обосновава схващането, че в рамките на наказателното производство за престъпление по чл.343в, ал.2 от НК е недопустим инцидентен контрол над законосъобразността на проведеното административнонаказателно производство, доколкото той стои извън предмета на доказване в наказателния процес.

За да се отговори на поставения от председателя на ВКС въпрос е необходимо да се изясни правната характеристика на разпоредбата на чл.58, ал.2 от ЗАНН.

Правилото за връчване на наказателно постановление на лице, извършило административно нарушение, се съдържа в чл.58, ал.1 от НК и предвижда това да става

лично срещу подпис като условие за последващото влизане на наказателното постановление в сила при наличие на някоя от хипотезите по чл.64 от ЗАНН.

Разпоредбата на чл.58, ал.2 от ЗАНН регламентира като изключение от общото правило възможност за „неприсъствено“ връчване на наказателното постановление, когато нарушителят не е намерен на посочения от него адрес, а новият му адрес е неизвестен. Тази норма е позитивноправна, законодателна фикция, по силата на която при наличието на регламентирани в нея предпоставки административнонаказващият орган отбелязва дата върху наказателното постановление, от която то се счита за връчено на нарушителя, без това действително да се е случило. С даденото разрешение законодателят съзнателно се е отклонил от действителността, като е постановил настъпване на юридически последици, без да е осъществил юридическият факт, който нормално би могъл да ги породии. Наказателното постановление се приема за връчено от датата, отбелязана върху него, което положение не отговаря на действителността, но поражда правни последици¹ – влизане на наказателното постановление в сила. Тази законодателна техника е приложима, когато се цели справедливо и обществено оправдано настъпване на правните последици на неосъществения факт². Така чрез преобразяването на реалността посредством законовата фикция по чл.58, ал.2 от ЗАНН законодателят е осъществил функцията си за правно регулиране, осигурявайки по-голяма ефективност на административнонаказателното производство и стабилност на административния акт, с който се налага наказание на извършителя на административното нарушение.

Изхождайки от посочената особеност на разпоредбата на чл.58, ал.2 от ЗАНН, ВКС следва да се произнесе допустимо ли е единствено по силата на фикцията по чл.58, ал.2 от ЗАНН да се приеме, че у дееца е налице знание за обстоятелствата, които са елемент от обективната страна на състава на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК. Изпълнението на тази задача изисква да се анализира проблемът дали фикцията, че наказателното постановление, с което нарушителят е наказан за управление на МПС без съответно свидетелство за управление, се счита за връчено, без това действително да се е случило, обуславя знанието на дееца по чл.343в, ал.2 от НК за обстоятелствата:

- че е наказан по административен ред за такова нарушение;
- че въпреки това управлява МПС отново без съответно свидетелство за управление;
- че това се случва в едногодишен срок от предходното наказване;
- че този срок е обусловен от датата, отбелязана от административно наказващия орган по реда на чл.58, ал.2 от ЗАНН.

Като позитивноправна и законодателна, фикцията по чл.58, ал.2 от ЗАНН е правна норма, по силата на която след изтичане на срока по чл.59, ал.2 от ЗАНН наказателното постановление влиза в сила и за нарушителя настъпва правната последица „наказване“. От гледна точка на състава на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК тази правна последица е елемент от обективната страна, който се установява чрез

¹Ташев Р., Обща теория на правото, С.: 2010, Сиби, стр.281; Павлова М., Гражданско право - обща част, С.:2002, София-Р, стр.119.

²Павлова М., Гражданско право - обща част, С.:2002, София-Р, стр.119.

влязлото в сила наказателно постановление. Щом юридическият факт – „неприсъственото“ му връчване – е закрепен в правна норма, съществуваща в правната система на РБ, то той не подлежи на доказване в рамките на наказателното производство³. Възможността за оспорване на процедурата по връчване на наказателното постановление е уредена в ЗАНН по реда на възобновяването на административнонаказателните производства по чл.70 - чл.73, но доколкото той е извънреден способ за проверка на влезли в сила наказателни постановления и съдебни решения, развитието на наказателния процес не може да бъде поставено в зависимост от неговото осъществяване. Резултатът от такава проверка би могъл да послужи като основание за възобновяване на наказателното производство, но не и да предпостави недопустимо разширяване на компетентността на наказателния съд за осъществяване инцидентен контрол върху влезли в сила наказателни постановления.

Тезата за необходимост при установяване на съставомерността (обективна и/или субективна) на деянието по чл.343в, ал.2 от НК в случаите на „неприсъствено“ връчване на наказателното постановление на дееца да се изследва наличието на предпоставките по чл.58, ал.2 от ЗАНН противоречи на процесуалните разпоредби в НПК и ЗАНН. За разлика от гражданския процес, в който инцидентният съдебен контрол е приложим по силата на чл.17, ал.2 от ГПК, НПК не съдържа такова правомощие на съда в рамките на наказателното производство. Ако наказателното постановление не бъде атакувано по съответния предвиден ред, както и когато бъде потвърдено или изменено от съда в процедура по обжалване, то влиза в законна сила – материална и формална, независимо дали страда от някаква незаконосъобразност. Това предпоставя неговата изпълняемост и задължителност. Извън възможността за възобновяване на административнонаказателното производство, недопустимо е друго съдебно произнасяне, свързано с процесуалната и материалноправна годност на влязлото в сила наказателно постановление. За наказателния съд, разглеждащ делото за престъпление по чл.343в, ал.2 от НК, не е предвидено основание за осъществяване на инцидентен контрол за законосъобразност на процедурата по чл.58, ал.2 от ЗАНН. Ако съдът реализира такава проверка, би надхвърлил рамките на своята компетентност.

От изложеното следва, че фикцията по чл.58, ал.2 от ЗАНН обуславя наличието на влязло в сила наказателно постановление за дееца по чл.343в, ал.2 от НК за предходно управление на МПС без съответно свидетелство на управление, което осъществява елемента от обективна страна на този състав на престъпление – „наказан по административен ред за управление на МПС без съответно свидетелство за управление“. Едновременно с това датата, отбелязана от административнонаказващия орган за „неприсъственото“ връчване на наказателното постановление, е определяща за установяване на втория елемент от обективна страна на престъплението – „едногодишен срок от наказването му по административен ред“.

С настъпването на тези правни последици ефектът на фикцията по чл.58, ал.2 от ЗАНН от наказателноправна гледна точка се изчерпва. Недопустимо е чрез позоваване на същата да се презумира знание на дееца за предходното му наказване. Това фактически означава да се създаде „презумпция за вина“, доколкото знанието за

³Павлов С., Наказателен процес на Народна Република България, С.: 1979, Наука и изкуство, стр.347 – 348.

този елемент от обективна страна обуславя субективното отношение на извършителя към деянието. При използването на законодателни фикции се изхожда от същността им на правно-технически способ, целящ определена практическа целесъобразност, а не адекватно отразяване на реалността. Затова, въпреки че в някои отрасли на правото законодателят е въвел фикции, какъвто е случаят с разпоредбата на чл.58, ал.2 от ЗАНН, в областта на наказателното правосъдие поради спецификата и ценността на правата, които засяга, използването на фикции крие сериозни рискове. С оглед същността на фикцията, която по правило подменя истината, тъй като е налице разлика между нормативната (фикционната) и обективната действителност, приложението ѝ в доказателствения процес се конфронтира с основни принципи на наказателния процес, установени конституционно в чл.121, ал.2 от КРБ и в чл.13, чл.14 и чл.18 от НПК.

Обратното разбиране категорично противоречи на националните и международни стандарти за основните права на човека, регламентиращи „презумпцията за невинност“ като гаранция за правото на защита в наказателния процес – чл.31, ал.3 от Конституцията на Република България, чл.16 от НПК, чл.11, т.1 от Всеобщата декларация за правата на човека, чл.14, т.2 от Международния пакт за граждански и политически права и чл.6, т.2 от ЕКЗПЧОС. То противопоставя фикцията на презумпцията за невинност и прехвърля тежестта на доказване върху подсъдимия, което недопустимо противоречи на чл.103 от НПК. На подсъдимия се противопоставя една неистина, която е непроверима и необорима, защото фикцията по съдържателната си конструкция не изразява истина, „съвпадането на нейното съдържание с действителността е предварително изключено“⁴.

Вината в наказателния процес се доказва, а не се презумира. Фикцията по чл.58, ал.2 от ЗАНН не може да запълни празнотата относно факта на узнаване от дееца за наказването му по административен ред и датата, от която то е породило правните си последици. Престъплението по чл.343в, ал.2 от НК е от категорията на формалните, поради което извършването му е възможно само при наличие на пряк умисъл. Интелектуалният момент на същия включва съзнаване от страна на дееца на всички елементи от обективната страна на състава на престъплението – това, че е наказан по административен ред за управление на МПС без съответно свидетелство за управление, че не е изтекъл едногодишен срок от това наказване, както и че отново управлява МПС без съответно свидетелство за управление. За да бъде осъзнат едногодишният срок от предходното наказване, несъмнено е необходимо знание за датата, от която този срок тече – т.е. за момента на влизането в сила на наказателното постановление. Липсата на знание за който и да е от тези обективни признаци на състава на престъплението изключва умисъла за извършването му поради фактическа грешка на дееца съобразно разпоредбата на чл.14, ал.1 от НК.

Не може да бъде споделена тезата, застъпена в някои съдебни актове, че съставянето на акт за установяване на административно нарушение в присъствието на нарушителя или връчването му по реда на чл.43, ал.4 от ЗАНН обуславя знанието на дееца за наказването му по административен ред, тъй като развитието на започналото

⁴Саранов Н., Основи на наказателно-процесуалната наука, С.: 1930, „Художник“, т.1, стр.176.

административнонаказателно производство логично приключвало с издаване на наказателно постановление. Тази теза не държи сметка за останалите законови възможности за изход на производството – да бъде прекратено от административнонаказващия орган на основание чл.54 от ЗАНН или наказателното постановление да не бъде издадено в 6-месечен срок от съставяне на акта, което води до прекратяване на производството на основание чл.34, ал.3 от ЗАНН. Нарушителят може само да предполага по кой от тези начини ще приключи административнонаказателното производство. Това положение категорично изключва съзнанието на дееца по чл.343в, ал.2 от НК, че е наказан по административен ред за констатираното административно нарушение, преди да разбере за влязлото в сила наказателно постановление. Възприемането на обратното виждане би довело до осъждане на подсъдимия въз основа на предположения за знание за наказването му в разрез с правилото по чл.303, ал.1 от НПК и основните принципи на наказателния процес по чл.13 и чл.14 от НПК.

Не без значение е и обстоятелството, че обсъжданата теза изхожда единствено от презумирана недобросъвестност у нарушителя, довела до ненамирането му на посочения от него адрес и липсата на посочен нов такъв. Практиката сочи много хипотези, при които деецът не е открит на посочения от него адрес поради уважителни причини – тежко здравословно състояние, изискващо дълъг престой в болнично заведение, задържане, отсъствие от страната за продължителен период и др. Тези ситуации не предполагат уведомяване за нов адрес, тъй като такъв не е налице. Наличието на такива обстоятелства изключва съзнаването от дееца на обективните признаци от състава на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК – предходното наказване по административен ред за управление на МПС без съответно свидетелство и то преди по-малко от година от следващото нарушение, осъществяващо изпълнителното деяние на престъплението. Предвид липсата на недобросъвестност, той не допуска, че е предизвикал „неприсъственото“ връчване на наказателното постановление по реда на чл.58, ал.2 от ЗАНН.

Не може да бъде споделено и схващането, че знанието на дееца за точната дата на влизане на наказателното постановление в сила, от която тече едногодишният срок по чл.343в, ал.2 от НК, е ирелевантно за субективната съставомерност на деянието, тъй като е достатъчно той да съзнава общественоопасния характер на деянието, свързано с управление на МПС без съответно свидетелство за правоспособност. Високата степен на обществена опасност на деянието по чл.343в, ал.2 от НК се обуславя не само от обстоятелството, че деецът управлява МПС без съответно свидетелство, защото не всяко управление без свидетелство за правоуправление е престъпление. Тя се извежда преди всичко от факта, че спрямо извършителя вече е осъществена административнонаказателна репресия за същото деяние и то преди по-малко от година. Тъкмо тази упоритост на дееца при извършване на конкретното административно нарушение е мотивирала законодателя да въздигне в престъпление повторното му осъществяване в рамките на едногодишен срок след наказването му по административен ред. Ето защо, за да извърши престъплението по чл.343в, ал.2 от ЗАНН, деецът трябва да съзнава наличието на предходно наказание по

административен ред за същото нарушение и то преди по-малко от година. Знанието на тези признаци от състава на престъплението е съществен елемент от неговата субективна страна. Предвид изложеното по-горе за възможните изходи на административнонаказателното производство, това знание не може да се приеме за даденост само на базата на информираността за започване на такова производство, а следва да се докаже в рамките на наказателния процес чрез всички способности на НПК и въз основа на цялостен анализ на доказателствената съвкупност по делото.

От друга страна не може да бъде подкрепено виждането, че „неприсъственото“ връчване на наказателното постановление по реда на чл.58, ал.2 от ЗАНН всякога изключва знанието на дееца по чл.343в, ал.2 от НК за предходното му наказване по административен ред и то по-малко от година преди повторното извършване на същото нарушение. Това разбиране може да се оцени като „презумпция за фактическа грешка“. То противоречи на правилата за доказване в наказателния процес, изискващи всички елементи от състава на престъплението да се установят въз основа на събраните по реда на НПК доказателства и доказателствени средства, след техен обстоен анализ и без да се придава предварително определена доказателствена сила на което и да е от тях. Практиката отново разкрива различни хипотези, при които въпреки „неприсъственото“ връчване на наказателното постановление, нарушителят може да разбере за наказването му – връчване на покана за доброволно изпълнение на наложеното наказание, справка по друг повод в администрацията на наказващия орган, плащане на наложено наказание глоба и др. Във всички тези случаи знанието на дееца за това, че преди по-малко от година е бил наказан по административен ред за управление на МПС без съответно свидетелство и въпреки това отново управлява МПС без такова свидетелство, подлежи на доказване чрез всички доказателства, доказателствени средства и способности на доказване по НПК.

Предвид изложеното и на основание чл.124, ал.1 от Закона за съдебната власт общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

Субективната страна на състава на престъплението по чл.343в, ал.2 от НК в случаите, когато наказателното постановление за санкциониране на дееца по административен ред за управление на моторно превозно средство без съответно свидетелство за управление е връчено по реда на чл.58, ал.2 от ЗАНН, подлежи на доказване чрез всички способности на доказване по НПК и с всички доказателства и доказателствени средства. Недопустимо е умисълът на дееца за извършване на това престъпление да се обосновава само от законовата фикция по чл.58, ал.2 от ЗАНН.

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВКС:

/ПАВЛИНА ПАНОВА/

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ТАТЯНА КЪНЧЕВА.....

ВЕРОНИКА ИМОВА.....

КАПКА КОСТОВА.....

Ч Л Е Н О В Е:

ПЛАМЕН ТОМОВ ДАНИЕЛА АТАНАСОВА.....

ЕВЕЛИНАСТОЯНОВА..... БИСЕР ТРОЯНОВ.....

КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ ... ГАЛИНА ЗАХАРОВА.....

РУЖЕНА КЕРАНОВА..... КРАСИМИР ШЕКЕРДЖИЕВ.....

ЕЛЕНА АВДЕВА..... РУМЕН ПЕТРОВ.....

НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ..... СПАС ИВАНЧЕВ.....

БИЛЯНА ЧОЧЕВА..... АНТОАНЕТА ДАНОВА.....

ЦВЕТИНКА ПАШКУНОВА..... ЛАДА ПАУНОВА.....

БЛАГА ИВАНОВА..... ГАЛИНА ТОНЕВА.....

ЖАНИНА НАЧЕВА..... МАЯ ЦОНЕВА.....

СЕВДАЛИН МАВРОВ..... ВАЛЯ РУШАНОВА.....

ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА..... КРАСИМИРА МЕДАРОВА